

**Miloš
Kočka
Okřídlená slova**

Šalomounský rozsudek

© Miloš Kočka, 1994

ISBN 80-901592-1-4

Miloš
Kočka

Okřídlená slova

 veduta

Řecko - římská mytologie je spolu se starověkou historií a Biblií jedním z kulturních pilířů Evropy. Každý evropský národ má sice svou vlastní historii, ale všem je společné toto trojí dědictví, jehož uchování je základním předpokladem patřičné kulturní dimenze budoucího evropského sjednocení.

Kolektiv francouzských autorů
vedený univ. prof. René Martinem, Paříž
(„Slovník řecko-římské mytologie a kultury“)

Milý čtenáři,

knížka, kterou otvíráš, je sbírka krátkých příběhů od dávnověku po současnost. Přes propast tisíciletí mají čtvero společné: pro zvláštnost přežily svou dobu, staly se bohatstvím kulturních národů, většina z nich je stálou inspirací umělců - a hlavně: jsou součástí našeho denního života. Okřídlená slova a rčení.

Výchova posledních desetiletí nedala mladým lidem možnost blíže poznat nádheru starých mýtů, poklady antiky ani biblickou zvěst. I na nich však stojí základy evropské kultury. Máme-li se jí znovu vyrovnat, je nezbytné jejich poznání.

Český rozhlas v pořadu „Meteor - populárně vědecký magazín pro mládež“ - vysílal u létech 1990 - 1994 cyklus „Okřídlená slova“. Vedle výkladu o významu a použití šlo zejména o jejich vznik a původ. Ty jsou především ve zmíněných příbězích - zvláštních a výjimečných.

Sbírka vznikla z podnětu posluchačů, poněvadž slyšené slovo je pomíjivé. Délka jednotlivých témat byla dána vysílacím časem, zpravidla dobou pěti minut. Jelikož mezi relacemi byl časový odstup, je každý námět samostatným celkem. - Možná, že příběh, jen krátce vyprávěný, vzbudí zájem o bližší poznání: k tomu čtenář najde vodítko v soupisu literatury, případně v seznamu jmen.

M. K.

Památce rodičů

I. MÝTY A ANTIKA

Již roste obilí,
kde kdysi stála Trója.
Ovidius: Listy heroin, 1

LABYRINT

Ariadnina nit

Vyslovíme-li slovo „labyrint“, máme na mysli bludiště, ale také velkou složitost, spleť, zmatek, nepřehlednost, chaos - stav, v němž se nevyznáme.

Byl Labyrint? Stavba, bludiště, z něhož nikdo nevyšel, kdo tam jednou vstoupil? Nebo je to legenda, mýtus?

Britský archeolog Sir Arthur Evans, který na počátku 20. století řídil výzkumné práce na Krétě, objevil na místě starodávného města Knossu, ležícího v severní části ostrova, zbytky rozsáhlého palácového komplexu a po jejich odkrytí obrovské množství místností, vnitřních dvorců, spojovacích chodeb a sloupcových síní s četnými symboly býčích rohů a obrazů býků. Sir Evans ztotožnil tento komplex s Labyrintem mýtického krále Mínóa. Objevy publikoval v třicátých letech v knize „Mínův palác v Knossu“ spolu s plánem této legendární a záhadné stavby a její vznik umístil do doby kolem 20. století př. Kr., doby, již nazval „mínójskou kulturou“.

Obrovská a zvláštní stavba královského paláce s půdorysem, který připomíná bludiště, dala vznik mýtům, které pak sloužily jako inspirace básníků a starořeckých tragedií.

Podle mýtu o Labyrintu vládl na Krétě mocný král Mínós, syn samého Dia. Mínós měl za manželku Pásifaé, rovněž božského původu, s níž měl čtyři syny a dceru Ariadnu a Faidru. – Za jedné dlouhé válečné výpravy a nepřítomnosti krále se Pásifaé zamilovala do posvátného bílého býka a s ním zplodila stvůru: půl člověka, půl býka. – V bájích a pohádkách je možné všechno. – Když

se král vrátil, s manželkou se vypořádal: dal ji roztrhat divokým býkem. Ale dítěte - Mínótaura - mu bylo líto. Nechal je žít, ale chtěl ukrýt před zraky a pomluvami lidí.

Poradil mu Daidalos, další osoba starých mýtů. Geniální všemůl, který na Krétě našel azyl.

Daidalos postavil Labyrint a uprostřed něj prostornou místnost, do níž zavedl Mínótaura. - Král nemusel mít strach, že se odtud dostane ven, sám stavitel Daidalos jen stěží našel východ.

Ale jak Mínótaura živit? - Nadto Mínótaurus byl lidojed a zvláště mu chutnalo maso mladých jinochů a dívek. Kde je však brát? A proč obětovat vlastní krétskou mládež?

Naskytla se příležitost. Jeden ze synů krále Mínóa se v Athénách účastnil velkých sportovních her - a vyhrál. Athénského krále Aigea rozčílilo vítězství cizince nad domácími závodníky tak, že vítěze zabil. Král Mínós se vypravil s vojskem proti Athénám pomstít smrt svého syna. Athéňany porazil a přikázal jim posílat na Krétu sedm mladíků a sedm dívek. Jak často? Jedna verze říká každoročně, jiná jednou za devět let. Nikde nečteme, zda to či ono Mínótaura uživilo.

Tím ale příběh o Labyrintu nekončí, spíše začíná. V Athénách se dověděli, čemu jejich děti na Krétě slouží. Dovedeme si představit žal a nářky, když oběti vybírali, s nimi se loučili a loď vyplouvala... Stalo se tak dvakrát. Do třetí výpravy se mezi oběti dobrovolně přihlásil syn krále Aigea, hrdina Théseus, veliký rek starořeckých mýtů. Nebál se utkat s Mínótaurem, avšak když přijel na Krétu, zjistil, že hlavní problém bude dostat se z labyrintu ven. Dosud se to nepodařilo nikomu.

Cherchez la femme – Hledejte ženu! – Do Thésea se na první pohled zamilovala Ariadna, dcera krále Mínóa. Tajně dala Thésovi otcův meč na zabití Mínótaura, svého nevlastního bratra – a co víc: klubko nití. Théseus je bude cestou v Labyrintu rozvíjet a nit mu umožní nalézt cestu zpátky. Odtud je okřídlené slovo **ARIADNINA NIT.**

Znamená radu, soustavný návod, jak se orientovat v nesnadných otázkách.

Théseus Mínótaura po těžkém boji zabil a se zachráněnými jinochy a dívkami, které nechal čekat za vchodem do Labyrintu, tajně usedl na loď. Na ni přiběhla i zamilovaná Ariadna a rychle odjížděli, než král Mínós zjistí, co se stalo. Zastavili až na ostrově Naxu. Tam unavená Ariadna tvrdě usnula.

Zde má báje opět dvě verze. Podle jedné se jí ve snu zjevil bůh Dionýsos a nařídil, aby na ostrově zůstala, že se s ní ožení, Ariadna musela uposlechnout příkaz olympského boha a Théseus zarmoucený odplul. – Podle druhé ji Théseus zrádně ve spánku opustil. Římský básník Ovidius líčí nářek Ariadny po milovaném, zrádném Théseovi. Tak namaloval Ariadnu benátský malíř Tizian na obraze, který nyní zdobí Národní galerii v Londýně.

Bůh Dionýsos Ariadnu na Naxu našel a oženil se s ní. Manželství bylo pro Ariadnu tak nešťastné, že se nad ní nakonec slitovala bohyně Artemis a šípem ji zastřelila. Ariadna se proměnila ve hvězdu, která září v rovníkovém souhvězdí Hadonoše.

A Labyrint? – Zaujímá významné místo i v dějinách naší literatury. Jan Amos Komenský napsal knihu „Labyrint světa a ráj srdce“: bloudění poutníka ve zmatcích světa, až najde cíl a pokoj v ráji srdce. – Knihu tak vzácnou, že se nám zachoval povzdech exulantů, těch, kdo po Bílé Hoře opouštěli vlast, aby zachovali víru:

„Nic jsme si sebou nevzali – po všem je veta.

Jen Bibli kralickou a Labyrint světa.“

Ikarův LET - Ikarův PÁD

Dvě okřídlená slova, která mají symbolický význam.

Ikarův let představuje smělou touhu člověka dosáhnout nedosažitelné. Ikarův pád znamená nezdar při velké, odvážné akci.

Základem obou je starověká báje, jak ji líčí římský básník Ovidius ve svých Proměnách.

Daidalos, athénský všeučel, postavil na ostrově Krétě tamnímu králi Mínóovi Labyrint, (> LABYRINT<) záhadné bludiště chodeb, v němž Mínós umístil Mínótaura, obludu, půl člověka, půl býka. - Po dokončení stavby král Daidala z Kréty domů nepustil, jednak, aby neprozradil tajemství o Mínótaurovi, jednak ze žárlivosti, aby Daidalos neuplatnil své umění jinde. Umělec však toužil po vlasti a hledal cestu, jak se dostat zpět do Athén. Po moři to nešlo, přístavy byly stráženy. Zbývala jediná cesta - vzduchem! „*I kdyby Mínós všechno měl v moci, vzdušný prostor neovládne,*“ prohlásil ke svému synu Íkarovi, který dlel na Krétě s ním.

Daidalos chtěl napodobit ptáky a vznést se na křídlech do výšin. Tak tisíciletá byla touha člověka létat vzduchem, jež se vyplnila až v tomto století. I věčná touha po svobodě!

Všeučel Daidalos začal rovnat ptačí péra, uprostřed je vázal lněnou nití, dole slepoval voskem. Záměr se zdařil a Daidalos se vznese do vzduchu. Pak podobné perutě vytvořil i pro syna, který se chvilku nedočkavostí, až vzlétne jako pták.

Otec si byl vědom nebezpečí a básník Ovidius líčí jeho varování:

*„Hleď středem, Íkare, letět. Slyš mou výstrahu,“ dí,
„sic půjdeš-li přespráliš nízko, křídla ti zatěžká voda
a vysoko - ožehne oheň. Uprostřed leť!“*

Připjal synovi a sobě křídla a vznesli se vzhůru. Oráči a pastevci, kteří je viděli, je měli za bohy. Šťastně se dostali z Kréty nad moře. Jaký to byl krásný let! Volní jako ptáci - a do svobody!

Mladý Íkaros zlákan volností a touhou po nedozírných výšinách, opustil otce a odvážně zamířil vzhůru, vzhůru k nebesům! Ale blízkost prudkého slunce - tak líčí báje - změkčila vosk, jenž poutal pospolu péra a hoch mával jen holými pažemi. - Řítil se dolů, až ho přijala blankytná voda. Daidalos zoufale hledal syna - na hladině spatřil jen roztroušená péra. To moře se dodnes nazývá mořem Ikarským.

Proklel svůj vynález. Ne, ještě nepřišla jeho doba. Starověká báje. Kolik je v ní lidské touhy a naděje - i tragedie z překročení lidských možností. Jaká inspirace pro umělce od starověku podnes. V Národní galerii v Praze je Štursova socha Íkaros z roku 1919. Zde budeme citovat báseň italského básníka 16. století Luigi Transilla (v překladu J. Pechara):

*„Křídla jsem rozpjal v ušlechtilém vzplání;
čím propastnější hloubku zří můj zrak,
tím prudčeji se nořím do oblah,
blíž k nebi - na zem nepomyslím ani.*

*Ikarův skon mi v letu nezabrání,
ba výš a výš mě pudí naopak.
Vím, že se zřítím, jaké žití však
se může rovnat mému umírání.*

*Slyším jak větrem srdce moje sténá;
kam neseš mě, ty smělče? Obrat' zpět!
Odvaha draze bývá zaplácena!*

*Neboj se, říkám, jaký hrdý let!
Jen výš! A dík, jestliže přisouzena
tak slavná smrt mi byla naposled.“*

Amorův šíp

Erótaova střela

Slova „erotika“, „erotický“ tak zevšeobecněla a zdomácněla, že se stala součástí jazyka a nahradila pojmy: smyslnost, či pohlavní láska.

Slovo má původ v mytickém bůžku Erótovi. Podle starořecké báje byla jeho matkou Afrodité, bohyně krásy a lásky a jeho otcem Árés, bůh války a lítého boje. Podivné spojení! A podle toho vypadal i synáček Erós. Krásný, milý a půvabný po mamince; lstivý, záludný a nevypočitatelný po tatínkovi.

Vládce olympských bohů Zeus věděl, že Erós přinese na svět kromě radostí a potěšení i hodně trápení a bolu. Proto chtěl, aby ho zahubili hned po jeho narození. Ale matka Afrodité ho skryla před jeho zraky v neproniknutelném lese, kde ho kojily mlékem dvě divoké lvice.

Když Erós povyrostl a nebezpečí záhuby mu již nehrozilo, přivedla ho Afrodité na Olymp mezi bohy a tam se stal pro svoji líbeznost jejich miláčkem, ale i postrachem pro svou záludnost a nezkrotitelnost. Olympští bohové měli - kromě nesmrtelnosti - lidské vlastnosti: zamilovávali se, hněvali a nenáviděli.

Afrodité vybavila Eróta zlatými křídélky, aby mohl létat, kam se mu zlíbí, potom zlatým toulcem, lukem a šípy, aby mohl střílet. Ty šípy byly dvojí: jedny se zlatým hrotem, druhé s olověným.

Nezkrotný synáček Erós létal a střílel. Především na lidi - bez rozmyslu, nevypočitatelně, z pouhého rozmaru. Koho zasáhl, ten se zamiloval. Zasáhl-li ho šípem se zlatým hrotem, zamiloval se šťastně, trefil-li ho šípem s olověným hrotem, nešťastně. Tak cho-

dili a dosud chodí po světě lidé radostní, šťastní a usměvaví - ale také lidé ztrápení a zasmušilí, podle toho, jak se kdo zamiloval.

Šíp, jehož zranění přináší lásku, se stal příslovečným. U nás jej známe spíše pod názvem „Amorův šíp“. To je však totéž. - Římané - velcí dobyvatelé, státníci a organizátoři, pokulhávali za Řeky v kultuře. V podstatě převzali od Řeků proudy filozofie i náboženství a přizpůsobili si je po svém. Bohům ponechali jejich funkce, avšak polatinštili jejich jména. Tak vládce bohů Zeus byl římský Juppiter, bohyně krásy a lásky Afrodité římská Venuše, bůh války Arés římský Mars a bůžek Erós je římský Amor, také Cupido. Je stejně milý a půvabný - a stejně rozmarňý. - Pozdější legendy mu daly ještě pomocníky, malé „amorky“, jak je s křídélky vídáme na obrázcích.

Erós - Amor nikdy nevyrostl, a nikdy nezestárl - k lásce sluší mládí a radost - jak napsal římský básník Ovidius: *„Ve zralém věku již s mukou v srdci miluje člověk.“*

Kolik básní a knih bylo už o lásce napsáno a budou se psát další a další, pokud svět bude světem, poněvadž bez lásky by to na světě nešlo.

Ale i ve výtvarném umění. Vždyť Erós - Amor byl v antice jedním z nejčastěji zobrazovaných bohů a jeho obliba přešla i do renesance a doby po ní. Pro množství nelze je všechny vyjmenovat, jen se zmíníme o Tizianově Venuši s Amorem ve florentských Uffiziích a o obraze snad nejzajímavějším svým pojetím, provedením i osudem - „Vítězný Amor“ od italského malíře Caravaglia, který na přelomu 16. a 17. století byl průkopníkem nového umění. Veselý kluk, jasných očí, zdravého těla, v němž pulzuje bujná krev, pravý ragazzo římských ulic, zcela nahý, opřen o stoličci, lehce sedí na hvězdě kouli, která představuje svět, celý vesmír. Na stoličce leží odložená koruna s žezlem, u jeho nohou jsou zbraně, které rezivějí, knihy učenců i s jejich vavříny, úhelník a kružidlo, notový sešit a nástroje hudebníků. - Všechno je pod ním, na všechno Amor šlape, nad vším zvítězil. A přitom s úsměvem zpola posměšným, zpola drzým, drží v ruce luk a zkřížené šipy. Vyšle je? Na koho?

Caravaggio namaloval „Vítězného Amora“ pro římského sběratele umění markýze Giustinianiho. Poněvadž kluk byl zcela nahý, ukryl jej markýz za oponou a ukazoval pouze mužům.

My můžeme vidět „Vítězného Amora“ i u nás v pražské Hradní galerii. Namaloval jej Caravaggiův přítel Orazio Gentileschi - je jiný, ale vyčteme z něj všechno.

Zasáhne-li vás amorův či erotův šíp, kéž je to ten se zlatým hrotem. Ale pozor! Ten kluk je nevypočitatelný.

Tantalova muka

Okřídlené rčení „Tantalova muka“ vyjadřuje těžké, dlouhotrvající fyzické a duševní utrpení působené marnou touhou (například po domově, po milované osobě apod.).

O jeho původu nám vypráví jeden z nejstarších řeckých mýtů. - Tantalos, lidský král, byl synem samého Dia, nejvyššího z olympských bohů. Zeus zahrnul milovaného syna vším bohatstvím a slávou a Diova náklonnost k Tantalovi šla tak daleko, že Tantalos byl zván na Olymp k hostinám bohů, výsada, jaké se nedostalo žádnému ze smrtelníků, ba směl se účastnit i porad na Olympu.

Bohatství, moc a sláva, hlavně však přístup na Olymp, stoupaly Tantalovi do hlavy. Chtěl se ukázat, tak z Olympu tajně odnášel ambrosii a nektar - božské jídlo a nápoj, které dávají mladost a krásu; jimi pak ve svém paláci hostil přátele a chlubil se. Horší bylo, že vyrazoval i tajnosti z olympských porad. Ale to všechno Zeus svému oblíbenci odpouštěl.

Tantalova pýcha nakonec přestala znát mezí. Odvážil se pozvat bohy na hostinu k sobě do královského paláce, a když pozvání přijali, usmyslel si, že vyzkouší jejich vševědoucnost, o které pochyboval. - Provedl strašlivou věc. Zabil svého syna Pelopa, rozsekal na kusy a přidal kousky jeho těla do kotle, kde se pro bohy vařilo maso. Hotové jídlo pak bohům předložil. Ti okamžitě poznali, co Tantalos na nich zkouší, a nikdo se jídla ani nedotkl. Jen bohyně Déméter z roztržitosti snědla kousek masa od lopatky.

Rozezlený Zeus nařídil dát maso zpátky do kotle a bůh Hermés dostal rozkaz složit Pelopovy části těla. Chybějící část lopatky nahradil zázračně zručný Héfaistos slonovou kostí. Zeus potom

vdechl Pelopovi život. Pelops - hrdina mnoha dalších mýtů - byl ještě krásnější a mužnější než předtím.

Následoval krutý trest. Tantalos byl zbaven království i bohatství a nadto uvržen do Tartaru, místa nejtěžších trestů v podsvětí. Tam stojí po pás v křišťálové vodě, k hlavě se mu kloní větve stromů obtížené nejlákavějším ovocem. Tantalos trpí stálou žízní a hladem. Sotva se však shýbne, aby se napil, nebo chce do dlaně nabrat trochu vody, voda se rozestoupí a ukáže se holá zem. Stejně se zvednou větve stromů, kdykoli se Tantalos pokusí sáhnout po ovoci. K trápení hladem a žízní přistupuje mučivá touha po ukojení, jež je tak na dosah.

Tantalova muka! V angličtině přešla do běžné řeči. Podstatné jméno „the tantalization“ znamená mučení, týrání nadějí, touhou, slibem a dále sloveso „to tantalize“ v téměř významu.

Starořecký mýtus o Tantalovi má, byť vzdálenou, podobnost s biblickým vyprávěním o prvním hříchu člověka. V obojím je otázka vševědoucnosti. - V Bibli had nabádá Evu, aby utrhla jablko ze zakázaného stromu poznání. *„Budete jako Bůh znát dobré i zlé, 11 ji svádí.. Eva „viděla, že je to strom s plody dobrými k jídlu, lákavý pro oči, strom slibující vševědoucnost.“* - Jablko utrhla, jedla a dala také svému muži. Následoval trest vyhnání z ráje.

Tantalova muka - trest za pokus o poznání vševědoucnosti olympských bohů. Vyhnání z ráje - trest za pokus dosáhnout vševědoucnosti. V obojím: odvěká, ale i marná touha člověka po úplném poznání.

Slavný matematik, fyzik a astronom Isaak Newton napsal:

„Všichni se rovnáme jen dětem, které na okraji vědění seberou sem tam nějaký kámen, zatímco před našima očima se rozprostírá širý oceán Neznáma.“

Sisyfovská práce

Okřídlené slovo „Sisyfovská práce“ znamená těžkou a namáhavou dřinu, která však je marná, bezvýsledná a zbytečná.

Kdo byl Sisyfos a jaká byla ta jeho marná práce?

Pro původ musíme jít do starořeckých mýtů. Ty mluví o trestu, jaký stihne smrtelného člověka, když se zamíchá do záležitostí nesmrtelných bohů nebo když naruší chod a řád přírody.

Sisyfos byl podle báje zakladatel a král města Korintu.

Vypráví se o něm, že byl nejchytřejší z lidí, ale také nejmazanější a nejprohnanější... Pokud podváděl lidi nebo měl s nimi spory, bohové mu to trpěli. Ale pak se Sisyfos zapletl do záležitosti Dia, vládce olympských bohů - a to mělo pro něj neblahé následky.

Olympští bohové byli sice nesmrtelní, avšak měli i lidské vlastnosti, a to ne vždy ty nejlepší. Zeus měl například zvláštní slabost pro krásné ženy. Mytologie přímo hýří historkami o jeho dobrodružstvích. - Tak se stalo, že Zeus tajně unesl krásnou dceru říčního boha Ásópa. Nešťastný Ásópos ji hledal všude. Přišel i do Korintu a tam se vyptával chytrého Sisyfa. Sisyfos o únosu věděl - jemu neušlo nic -, ale chtěl z informace udělat dobrý obchod. Město Korint trpělo nedostatkem pitné vody. Slíbil říčnímu bohu, že mu o dceři poví, když dá Korintu bohatý, nevysychající pramen. Stalo se a Sisyfos vyprávěl o únosu. To ovšem vládce bohů nesmírně rozčílilo. Poslal Thanata, boha smrti, aby se zmocnil Sisyfa a jeho duši odevzdal do podsvětí. Černý bůh smrti Thanatos měl srdce ze železa, neznal soucit ani smilování a koho uchvátil, ten byl beznadějně ztracen.

Podcenil však prohnaného Sisyfa...

Když ho chtěl spoutat, Sísyfos předstíral, že neví, jak se pouta nasazují a když mu to Thanatos předváděl, rychle sklapl zámek na jeho rukou a uvěznil ho. Dobře - Sísyfos byl zachráněn, ale ani on, nikdo na světě, ba ani na Olympu si nepředstavili následky. Byl-li bůh smrti spoután a uvězněn, nikdo na zemi nemohl umřít. Staří a nemocní chřadli a trpěli, milosrdná smrt nepřicházela, přestaly války, nebylo možné usmrtit nepřítele - řád světa byl porušen. Sísyfos sám poznal, že to tak dál nepůjde a že bude muset boha smrti dříve či později propustit. Do podsvětí se mu z krásného světa ovšem nechtělo, tak připravil novou lest. Nařídil manželce, aby jeho tělo nedala pochovat a nekonala ani smuteční obřady. Když pak rozzlobený Zeus poslal boha války, aby Sísyfa přemohl, nevzpíral se Thanata uvolnit; ten vztekle odnesl Sísyfovu duši k Hádrovi, vládci podsvětí. Tam Sísyfos začal tvrdit, že do podsvětí dosud nepatří, poněvadž nebyl řádně pochován a prosil o propuštění - pouze na tři dny - vrátí se, jen co zařídí, aby manželka provedla řádný pohřeb a ztrestá ji za to, že tak neučinila.

Jakmile byl na zemi, Sísyfos na slib zapomněl a žil si vesele dál. Ne však dlouho. Bůh smrti vyčíhal okamžik, kdy Sísyfos po královské hostině byl zpit vínem a nemilosrdně odnesl jeho duši do Tartaru, místa nejtěžších trestů v podsvětí... Odtud se už nedostal. Na rozkaz Háda byl exemplárně potrestán: s námahou, zalit potem, valí těžký balvan do příkrého vrchu - a když je již před vrcholem, cílem své dřiny, balvan se unavenému Sísyfovi vysmekne z rukou a svalí se zpátky dolů. - Sísyfova práce nastává znovu. Znovu, dodnes a na věčné časy.

Mýtus, báje, pohádka. Má však své jádro: řádný chod a pevný řád přírody nelze beztrestně narušit. - Zvažujme jen ekologické nebezpečí, které se stále zvětšuje, aby nás nestihl krutý trest sisyfovské práce: namáhavě, marně a bezvýsledně valit do příkrého vrchu balvan následků našich přečinů proti přírodě.

P E G A S

Okřídlené slovo „Pegas“ je symbolem básnického vzletu a vůbec inspirace v umění, květnatě řečeno: polibek múz.

Pegas byl v starořeckém mýtu okřídlený, štíhlý, nádherný kůň, který se vznášel mezi zemí a Olympem, znal tajemství lidí i tajemství olympských bohů. Byl stejně krásný jako nezkrotný. Jak přišel Pegas k inspiraci, k múzám?

Jako v mnoha bájích od nejstarších dob až po naše pohádky vystupuje v nich saň, netvor, ztělesnění zla a nebezpečí. V mýtu o zrození Pegasa jsou saně dokonce tři. Jmenovaly se Gorgony. Původně to prý byly překrásné mladé dívky, které však bozi pro jejich pýchu a ješitnost - ty jsou vždy trestány - proměnili v nestvůry, jež vypadaly jako kříženci ptáka s kovovými křídly a staré báby s rozšklebenými ústy, z nichž vyčnívaly zvířecí tesáky. Na hlavě místo vlasů se tyčily syčící jedovaté zmiije. Pohled na ně byl tak hrozný, že kdo je spatřil, na místě zkameněl. Dvě z Gorgon byly nesmrtelné, třetí, Medúsu, bylo možno zabít. Hrdinský čin, jaký se děje zase jen v bájích a pohádkách. Vykonal jej Perseus - hrdina řady řeckých mýtů - když spící Medúse utal hlavu. To se samozřejmě mohlo stát jen s pomocí olympských bohů. Bohyně moudrosti, ochránkyně spravedlnosti a umění Athéna dala Perseovi přílbu, která ho činila neviditelným a lesklý měděný štít, do něhož se musel dívat, aby pohledem na Gorgony nezkažen, Hermés, posel bohů, mu věnoval okřídlené opánky, jež ho nesly ve vzduchu a diamantový meč k setnutí hlavy Medúsy.

Bylo-li vzezření Gorgon strašlivé, byl pohled na zmítající se tělo bezhlavé Medúsy ještě hroznější. - V té chvíli však obrací starořecký mýtus hrůzu v klad a zlo v dobro. Z trupu umírající Medúsy vyletěl štíhlý oř - Pegas - s nádhernými křídly, jimiž se

vznesl do oblak a zamířil k Olympu. V pohoří Helikon, kde sídlily múzy, z mladické bujnosti kopytem rozrazil skálu, z ní vytryskl zázračný pramen - Hippukréne. Voda z něj dávala inspiraci a vzlet. - Když múza políbí básníka, předá mu dar z tohoto pramene a vznese umělce - po vzoru Pegasa - do nadoblačných výšin, z nichž vidí svět jinak, než my, pozemští smrtelníci.

Básníci vzývali od pradávna na začátku svého díla múzy. Starořecký Homér začíná svou slavnou Odysseiu slovy:

*„O muži zchytralém, **Múzo**, mi vypravuj, který se mnoho, přemnoho nabloudil světem, když vyvrátil posvátnou Tróju.“*

Římský básník Vergilius uvádí na počátku eposu Aeneis:

*„Příčiny, **Múzo**, mi zjev, jaký úmysl Junoně zmařen, mocné královně bohů, a pro jakou stíhala bolest muže tak zbožného, že tolik snášeti musel všelikých běd - což takový hněv je u bohů možný?“*

Rčení „osedlat si Pegasa“ - znamená inspiraci a umělecký zdar, nebo opak „shodil ho Pegas“ jeho nezdar.

Ale jak možno si osedlat Pegasa, když Pegas se vznášel v oblacích a na zemi byl jen zřídka?

O tom vypráví jiný mýtus, který nabádá všechny, kdo „sedí na Pegasu“, ke skromnosti a pokoře, vlastnostem, jež právě umělcům sluší.

Byl to Bellerofontés, další hrdina antických mýtů, který dostal přetěžký úkol zabít Chimairu (> CHIMÉRA<), obludu, která seděla v prohlubni v řecké Lykii, a plameny, jež jí šlehaly z tlamy, sežehly každého, kdo se k ní přiblížil. Na to Bellerofontés potřeboval Pegasa, aby nad Chimairu vzlétl. Dlouho na něj číhal u pramene, k němuž Pegas občas přišel pít, se zlatou uzdou, kterou mu, na radu věstce, měl vhodit na krk a zkrotit ho. Podařilo se a zdařil se i úkol zabít Chimairu. Ten úspěch, který Bellerofontovi vynesl v Lykii půl království, jej tak zmámil, že v pyšce se chtěl na Pegasu vznést mezi olympské bohy.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Okřídlená slova.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.